

Noor Asharaf

Assistant Professor (Guest Faculty)

Dept. of Persian, MMHAPU, PATNA

Email: ashrafjnu@gmail.com

E-Content

Sem-1, Paper code: 103

Persian (M A)

Topic: Dar ul-Funun, Iran

دارالفنون یکی از کهن‌ترین بنیادهای آموزشی نوین ایران است که به کوشش میرزا تقی‌خان امیر نظام فراهانی، امیرکبیر، وزیر نامدار ناصرالدین شاه قاجار بنیان‌گذاری شد. دارالفنون نام مؤسسه‌ای بود که در سال ۱۲۳۰ خورشیدی (۱۸۵۱ میلادی) به ابتکار میرزا تقی‌خان امیرکبیر در زمان ناصرالدین‌شاه قاجار برای آموزش علوم و فنون جدید در تهران تأسیس شد. دارالفنون را می‌توان نخستین دانشگاه در تاریخ مدرن ایران دانست. در نوشته‌های ایرانی، تا دیر زمانی همه دانشگاه‌های خارجی را دارالفنون می‌خواندند. ساختمان دارالفنون در خیابان ناصرخسرو در مرکز شهر تهران جای گرفته‌است. هم‌اکنون این ساختمان به‌عنوان موزه‌ای تاریخی به سر می‌برد.

میرزا تقی‌خان امیرکبیر محل ساختمان را خود شخصاً در مجاورت کاخ‌های سلطنتی و در مکانی که سربازان آموزش نظامی می‌دیدند با موافقت ناصرالدین شاه انتخاب کرد، و به میرزا رضا خان مهندس تبریزی که یکی از پنج نفر محصل اعزامی به لندن در زمان عباس میرزا بود دستور تهیه نقشه ساختمان را داد. نقشه ساختمان با استفاده از طرح عمارت سربازخانه ولیچ انگلیس در اواخر سال ۱۲۲۹ آماده و محمدتقی معمارباشی به احداث آن مأمور شد و کار را آغاز کرد. قسمت شرقی بنا در سال ۱۲۳۰ اتمام یافت.

از نامه‌های به‌جا مانده از امیرکبیر و مندرجات روزنامه وقایع اتفاقیه و اسناد دیگر برمی‌آید در آغاز نام خاصی برای این واحد آموزشی در دست ساخت در نظر نگرفته بودند و از

این بنا با عناوین «مدرسه، مدرسه جدید، مکتبخانه پادشاهی، تعلیم خانه، معلم خانه و مدرسه نظامیه» یاد شده است. در آخرین نامه‌ای که امیرکبیر به سفیر ایران در روسیه برای پیگیری جذب استادان اروپایی می‌نویسد، از این بنا به عنوان مدرسه نظامیه یاد می‌کند.

در منابع پیش و پس از تأسیس دارالفنون، به خصوص در خاطرات دانش‌آموختگان اروپا به واژه دارالفنون برمی‌خوریم. اینان زمانی که از دانشگاه‌های اروپایی نام می‌برند آن‌ها را دارالفنون می‌نامند؛ مانند دارالفنون پاریس و دارالفنون لندن. واژه دارالفنون ترجمه Polytechnique فرانسوی یا Polytechnic انگلیسی است که عثمانی‌ها آن را به عربی ترجمه کردند و با همین لفظ وارد زبان فارسی شد. رشته‌های تحصیلی در دارالفنون شامل هفت رشته پیاده‌نظام، سواره نظام، توپخانه، پزشکی و جراحی، داروسازی و کانی‌شناسی بود. کلاس‌های هر درس و هر رشته ثابت و مشخص بود. زبان خارجی ابتدا فرانسه بود و بعد روسی و انگلیسی هم تدریس می‌شد. معلمان ابتدایی زبان فرانسه افرادی چون میرزا ملکم‌خان، میرزا آقا، میرزا جعفر، محمد حسن خان قاجار و میرزا محسن‌خان بودند. برخی از آن‌ها در فرانسه این زبان را آموخته بودند. تمام رشته‌ها، درس تاریخ، جغرافی، ریاضی و زبان خارجه داشتند.

پس از انقلاب مشروطیت و با ورود معلمان فرانسوی، اقداماتی اساسی برای بازسازی شأن علمی و جایگاه این مرکز آغاز شد و در سال ۱۲۸۵ «آئین‌نامه مدرسه دارالفنون» تدوین شد. براساس سیستم جدید، سال تحصیلی از شهریور ماه هر سال آغاز و تا خرداد ماه سال بعد پایان می‌یافت. دارالفنون اساساً موسسه‌ای درباری بود. به همین جهت عمدتاً تحت نظارت دربار و شاه بود، که اختیار آن را داشت که هر تصمیمی بگیرد. حقوق معلمان و خدمتگزاران مدرسه از خزانه سلطنتی پرداخته می‌شد و هزینه قسمت نظامی آن از بودجه مخصوص نظام تامین می‌گردید.

این مدرسه در شهر تهران و در میدان توپخانه سابق یا میدان امام خمینی (ره) قرار دارد و بهترین مسیر دسترسی به آنجا و بازدید از این بنای تاریخی خط یک مترو تهران است. همچنین با تاکسی از هر نقطه شهر می‌توان به آنجا رفت و نیز در میدان امام خمینی (ره) پایانه ای وجود دارد که خطوط اتوبوس زیادی برای نقاط مختلف شهر در نظر گرفته شده و مسافران و علاقمندان به بازدید از این مدرسه می‌توانند از این اتوبوس‌ها برای جابه‌جایی استفاده کنند.